

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Неперевершена роль Європейського суду з прав людини у «праволюдний» царині є нині загальноновизнаною. Він, окрім безпосереднього правозахисту, прокладає нові шляхи, встановлює нові орієнтири й стандарти у напрямі змістовного розширення інтерпретації основоположних прав і свобод, відображених унікальною Європейською конвенцією 1950 року.

Та водночас невинно зростаючий авторитет цього Суду спричинив лавиноподібне, — так би мовити, шквальне — збільшення кількості скарг, що надходять до нього від громадян із 47 країн Ради Європи. Так, кількість таких скарг, які станом на 1 листопада 2012 року Судом ще не були розглянуті, сягає 135 350 (і це незважаючи на те, що у 2011 році суд розглянув 41 145 скарг, а минулого року станом на 1 листопада — 71 802 скарги). Тому не є випадковим, що до їх остаточного розгляду Судом минає зазвичай декілька років.

Неабиякий внесок у цю непросту ситуацію робить, на жаль, і Україна. Станом на початок 2012 року в Суді перебувало 10 271 скарга проти України (ця кількість «поступається» лише скаргам проти Росії, Туреччини, Італії та Румунії). Щороку щодо України Суд ухвалює 100–130 рішень.

Отож, у страсбурзькому судочинстві склалась досить критична ситуація, можна сказати, загрозлива для ефективного виконання Судом своєї місії...

Задля пошуку шляхів вирішення цієї проблеми у швейцарському місті Інтерлакен 2009 року відбулася конференція міністрів юстиції усіх держав — членів Ради Європи, на якій обговорювалися можливі засоби виходу з (як там висловлювалися) «драматичного становища», в якому опинився Суд. Участь у цій конференції взяли також Генеральний сек-

ретар Ради Європи Т. Ягланд, Голова Парламентської Асамблеї Ради Європи М. Чавушоглу та тодішній Голова Суду Ж.-П. Коста. Т. Ягланд у своєму виступі заявив: «Ми врятуємо Суд, оскільки у нас немає іншого вибору. Цього вимагають європейські громадяни, і вони не заслуговують на щось менше».

Учасникам конференції вдалося ухвалити спільну декларацію, в якій було намічено вагомі реформаторські заходи, покликані розв'язати наболілі питання стосовно довгострокової майбутності Суду.

Зусилля Ради Європи у цьому напрямку були продовжені й у 2011–2012 роках. Зокрема, у 2011 році у турецькому місті Ізмір відбулася ще одна конференція високого рівня. Вона, спираючись на Інтерлакенську декларацію, ухвалила нову (Ізмірську) декларацію, в якій актуалізувала й конкретизувала певні положення першої, а також передбачила додаткові заходи задля подолання «драматичного становища», що у ньому продовжував перебувати Страсбурзький суд. На розв'язання цієї проблеми була також спрямована й ухвалена минулого року в англійському місті Брайтон ще одна декларація чергової конференції високого рівня, проведеної під егідою Ради Європи.

Перші україномовні переклади та публікації кожної з трьох декларацій було здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України її науковими співробітниками Т. Полянським («Право України», 2010, № 10, с. 234–239; 2011, № 7, с. 342–350) та В. Гончаровим («Право України», 2012, № 7, с. 318–328).

Варто відзначити, що в Україні останнім часом вживаються спеціальні за-

ходи, покликані так чи інакше посприяти на національному рівні осмисленню й розв'язанню тих проблем, котрі існують нині у практиці Європейського суду з прав людини. Серед таких заходів варто згадати:

— удосконалення законодавчих інструментів, що ними опосередковується виконання рішень Суду;

— активізація застосування правових позицій Суду у національній судовій практиці, зокрема Конституційним Судом України і Верховним Судом України;

— розгортання наукових досліджень практики Суду та її імплементації в українську правову систему;

— проведення серії науково-практичних конференцій, присвячених означеній проблематиці.

Внесок України у зусилля, спрямовані на ефективізацію страсбурзького судочинства, можна вбачати й у тому, що її представник у Комітеті Парламентської Асамблеї Ради Європи з юридичних питань і прав людини професор С. Ківалов, будучи затвердженим доповідачем з питання «Забезпечення

життєздатності Страсбурзького суду: структурні недоліки у державах-учасниках», у своїй доповіді на засіданні цього Комітету в Парижі у листопаді 2012 року виголосив рекомендації щодо вирішення зазначеної проблеми. Зокрема, пропонувалося: запровадити облік скарг, що поступили проти тієї чи іншої держави не в абсолютних цифрах, а співвідносячи їх із кількістю населення відповідної держави; створити спільну базу справ і рішень Суду; збільшити штат Секретаріату Суду та відряджених до нього юристів; створити неурядові центри аналізу заяв до Суду. Комітет вирішив винести ці пропозиції на сесію Парламентської Асамблеї Ради Європи у квітні 2013 року. У разі їх схвалення вони зможуть бути покладені в основу реформи Суду («2000», 2012, № 46).

Сподіваємося, що публікація перекладів цих трьох декларацій теж слугуватиме певним внеском у подальше запровадження в Україні європейських стандартів прав людини.

П. Рабінович,

доктор юридичних наук,
професор, академік НАПрН України

ІНТЕРЛАКЕНСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ

19 лютого 2010 року Конференція високого рівня, проведена 18–19 лютого 2010 року у м. Інтерлакені за ініціативою швейцарського головування у Комітеті Міністрів Ради Європи (далі — Конференція):

Висловлюючи рішуче бажання Держав — Сторін Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) та Європейського суду з прав людини (далі — Суд);

Визнаючи надзвичайний внесок Суду у захист прав людини в Європі;

Згадуючи взаємозалежність між наглядом механізмом Конвенції та іншою діяльністю Ради Європи у сфері прав людини, верховенства права та демократії;

Вітаючи набрання чинності 1 червня 2010 року Протоколом № 14 до Конвенції;

Відзначаючи із задоволенням набуття чинності Лісабонським договором, який забезпечує приєднання Європейського Союзу до Конвенції;

Наголошуючи на субсидіарному призначенні наглядового механізму, передбаченого Конвенцією, та, зокрема, на фундаментальній ролі, котру національні органи влади, тобто уряди, суди та парламенти, повинні відігравати у гарантуванні та захисті прав людини на національному рівні;

Відзначаючи із глибоким занепокоєнням те, що кількість заяв, поданих